

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 21, No. 10, Winter 2022, 231-253
Doi: 10.30465/CRTLS.2021.36167.2226

A Critical Evaluation of Reading Comprehension Questions in English for Academic Purposes Textbooks: Old Versus New Generation

Mavadat Saidi*

Soheila Nasiri**

Abstract

English for academic purposes materials primarily focus on developing and enhancing the university students' reading skills. The current study aimed to evaluate and compare the reading comprehension questions in the old and new generations of EAP textbooks published by SAMT. To this end, the reading comprehension questions in ten EAP textbooks (five old and five new) were identified and categorized in light of Freeman's (2014) taxonomy. The results indicated that almost half of the questions were related to the Content category in the old textbooks while the highest frequency in the new ones belonged to the Language questions. Moreover, Lexical and Implicit comprehension types were the most frequent questions in both old and new textbooks. With regard to the Affect category, the evaluation type was the most common one. The results of Chi-square tests also revealed a significant difference between old and new EAP textbooks in terms of the frequency of content and language questions while no significant

* Assistant Professor of TEFL, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran
(Corresponding Author), m.saidi@sru.ac.ir

** MA Student of TEFL, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran,
nyahda@gmail.com

Date received: 02/09/2021, Date of acceptance: 28/11/2021

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

difference was found considering the effect questions. The findings of the current study carry pedagogical implications for EAP course design and material development.

Keywords: Textbook Evaluation, Freeman's (2014) Taxonomy, English for Academic Purposes, Reading Comprehension Questions, EAP Textbooks.

نقد و بررسی فعالیت‌های مربوط به مهارت خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان انگلیسی با اهداف دانشگاهی: نسل قدیم در مقابل نسل جدید

مودت سعیدی*

سهیلا نصیری**

چکیده

منابع درسی در دوره‌های زبان تخصصی بر توسعه و تقویت مهارت خواندن و درک مطلب دانشجویان تأکید دارند. هدف تحقیق حاضر بررسی و مقایسه سؤالات بخش خواندن در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت بود. بدین منظور، دسته‌بندی فریمن (Freeman 2014) مورد استفاده قرار گرفت و کلیه فعالیت‌های مربوط به این مهارت در پنج کتاب زبان تخصصی قدیمی و پنج کتاب زبان تخصصی جدید دسته‌بندی شدند. نتایج نشان داد که حدود نیمی از فعالیت‌های موجود در کتاب‌های قدیمی مربوط به سؤالات محتوایی بود، در حالی که بیش‌ترین میزان فراوانی در کتاب‌های زبان تخصصی نسل جدید به سؤالات مرتبط با دانش زبانی تعلق داشت. علاوه بر این، در هر دو مجموعه، سؤالات مربوط به دانش لغوی و درک ضمنی بیش‌ترین میزان فراوانی را داشتند. هم‌چنین، در میان دو نوع سؤالات مربوط به تأثیر عاطفی، سؤالات مربوط به زیرمجموعه ارزیابی فراوانی بیش‌تری داشت. نتایج حاصل از آزمون «خی‌دو» نیز نشان‌دهنده تفاوت

* استادیار آموزش زبان انگلیسی، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)، m.saidi@sru.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران
nyahda@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۷

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

معنادار بین کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید از نظر فراوانی سؤالات مرتبط با محتوا و دانش زبانی بود، گرچه تفاوت معناداری از نظر تعداد سؤالات تأثیر عاطفی مشاهده نشد. نتایج تحقیق حاضر می‌تواند برای مؤلفان و مدرسان زبان تخصصی مفید واقع شود.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی منابع درسی، دسته‌بندی فریمن، زبان انگلیسی با اهداف دانشگاهی، سؤالات خواندن و درک مطلب، کتاب‌های زبان تخصصی.

۱. مقدمه

انگلیسی با اهداف دانشگاهی (English for Academic Purposes) بخشی لاینفک در دوره‌های تحصیلی تمامی رشته‌های تخصصی در ایران محسوب می‌شود. در این دوره‌ها، که با عنوان زبان تخصصی در مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد، و برخی موارد دکتری ارائه می‌شوند، هدف اصلی پرکردن خلأ موجود بین درک مطلب متون عمومی زبان انگلیسی دانشجویان و توانایی آن‌ها برای مطالعه مؤثر منابع مرتبط با رشته دانشگاهی آن‌هاست (Atai 2002). در واقع، این دوره‌ها براساس نیازهای فراگیران پایه‌گذاری شده و مختص رشته‌های دانشگاهی خاصی است تا دانشجویان آن حیطه علمی را با منابع و متون تخصصی آشنا سازد (Hutchinson and Waters 1987).

منابع درسی در دوره‌های زبان تخصصی در پیش‌برد اهداف آموزشی و یادگیری نقش حمایتی مهمی را ایفا می‌کنند (Dudley-Evans and St. John 1998). عمدتاً این منابع در جهت دستیابی به شش هدف اصلی اند که شامل موارد زیر است: ۱. پیش‌برد یادگیری، ۲. نظام یافته‌سازی فرایند یادگیری و آموزش، ۳. ارائه بعد نظری در فرایند یادگیری و آموزش در تمرین‌ها و فعالیت‌ها، ۴. ارائه تکالیف متعدد و با محوریت رشته خاص دانشگاهی، ۵. بسط رویکرد آموزشی اساتید زبان تخصصی، ۶. ارائه مدلی از کاربرد درست و رایج زبان در جامعه آکادمیک (Hutchinson and Waters 1987).

در ایران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) مسئولیت تألیف و توزیع کتاب‌های زبان تخصصی را عهده‌دار است. این کتاب‌ها عمدتاً بر توسعه مهارت خواندن (reading skill) و درک مطلب دانشجویان متمرکزند (Rezaee et al. 2016). البته، امروزه خواندن و درک مطلب صرفاً به معنای دریافت معنا در سطح جمله و به شکل لغت‌به‌لغت نیست (Grabe 2009). دیدگاه‌های اخیر بر لزوم کسب مهارت‌های حل مسئله تأکید دارند که به توانایی برای شناسایی، درک، ارزیابی، و تفکیک مطالب اطلاق می‌شود.

این مجموعه از توان‌مندی‌ها نیازمند تفکر انتقادی و مطالعه‌ی متن برای درک معنای کلی، آشکار، یا ضمنی است (Waters 2006). تفکر انتقادی (critical thinking) در قالب به‌کارگیری اطلاعات، تجربیات، و دانش برای ادراک بیش‌تر، مطرح‌کردن سؤالات عمیق، و حل مسئله تعریف می‌شود و نیازمند درک متون به‌شیوه‌ای پیچیده‌تر است (Liaw 2007).

یکی از ابزارهایی که برای افزایش تأثیرگذاری، جذاب‌شدن، و نیز هدف‌مندبودن خواندن متون به‌کار گرفته می‌شود، سؤالات و فعالیت‌هایی‌اند که پس از متن در کتاب‌ها گنجانده می‌شوند (Masuhara 2013). این فعالیت‌ها نه‌تنها توان‌مندی دانشجویان را در درک مطلب مورد‌ارزیابی قرار می‌دهد، بلکه باعث می‌شود تا هر دو هدف خواندن، یعنی کسب دانش و لذت‌بردن از آن، حاصل شود (Willis 2008). در دهه‌های گذشته، این فعالیت‌ها و سؤالات در پرتو چهارچوب‌های شناختی مورد‌بررسی قرار گرفته‌اند. یکی از شناخته‌شده‌ترین چهارچوب‌ها در این زمینه دسته‌بندی بلوم (Bloom 1956) است که شش سطح دانش (knowledge)، درک (comprehension)، به‌کارگیری (application)، تحلیل (analysis)، ترکیب (synthesis)، و ارزیابی (evaluation) را شامل می‌شود. سه سطح اول فعالیت‌هایی را در بر دارند که از نظر شناختی در سطح پایین قرار دارند و سه سطح دوم مهارت‌های شناختی سطوح بالاتر را هدف قرار می‌دهند. باوجود مطالعات انجام‌گرفته، که از دسته‌بندی بلوم برای بررسی فعالیت‌های موجود در کتاب‌های آموزش زبان بهره گرفته‌اند، مطالعات معدودی برای بررسی فعالیت‌های مرتبط با مهارت خواندن از این چهارچوب استفاده کرده‌اند (Adli and Mahmoudi 2017). ازسوی دیگر، این مدل به‌طور خاص و منحصراً برای تحلیل شناختی تکالیف و تمرین‌های مهارت خواندن طراحی نشده است (Freeman 2014). فریمن با بررسی چهارچوب‌های موجود به این نتیجه دست یافت که هیچ‌کدام جامع نیستند و دسته‌بندی جامع و جدیدی را ارائه کرد که در آن سه دسته اصلی سؤالات لحاظ شده‌اند.

البته تاجایی که محققان اطلاع دارند، غیر از مطالعه فریمن (Freeman 2014) و بالغی‌زاده و ذاکروفایی (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020)، هیچ مطالعه دیگری از این مدل برای تحلیل بخش خواندن در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی استفاده نکرده است. فریمن (Freeman 2014) معتقد است باید سؤالات مربوط به بخش خواندن در کتاب‌های مختلف مورد‌بررسی قرار گیرند. با درنظرگرفتن این امر و باتوجه‌به نقش مهم مهارت خواندن به‌عنوان اولویت مهم در دوره‌های زبان تخصصی (Atai 2002)، مطالعه حاضر به بررسی

فعالیت‌های درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی پرداخته است که در سازمان سمت منتشر شده‌اند و به‌طور گسترده در دانشگاه‌های کشور مورداستفاده قرار می‌گیرند. دسته‌بندی فریمن (Freeman 2014) می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای ارزیابی بخش مهارت خواندن در کتاب‌های آموزش زبان مورداستفاده قرار گیرد (Charles 2015). هم‌چنین، به دانش تخصصی و حرفه‌ای اساتید و مؤلفان کتاب‌های زبان تخصصی در جهت تعمیق محتوای آموزشی و پاسخ‌گویی مؤثر به نیازهای دانشجویان می‌افزاید. درواقع، مشخص کردن انواع فعالیت‌های مربوط به مهارت خواندن و شناسایی سؤالاتی که در طراحی مطالب درسی زبان تخصصی لحاظ شده‌اند، می‌تواند به اساتید زبان تخصصی کمک کند تا با انتخابی آگاهانه تکالیف (tasks) تکمیلی را در مطالب کمک آموزشی و کاربرگ‌های (worksheet) بیش‌تر بگنجانند.

فریمن (Freeman 2014) بر لزوم بررسی بخش مهارت خواندن در کتاب‌های مختلف آموزش زبان تأکید کرده است. هم‌چنین، بالغی‌زاده و ذاکروفایی (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020) نیز ارزیابی فعالیت‌های مربوط به متون ارائه‌شده در بخش‌هایی از کتاب‌های آموزش زبان را، که بر مهارت خواندن تأکید دارند، پیش‌نهاد کرده‌اند. مدل فریمن می‌تواند برای شناسایی کاستی‌ها و نقاط قوت بخش‌های مربوط به تقویت مهارت خواندن در کتاب‌های زبان تخصصی مفید واقع شود، چراکه تمرکز اصلی این کتاب‌ها بر تقویت مهارت خواندن و درک مطلب دانشجویان برای موفقیت در دست‌رسی زبانی به متون و منابع به‌روزشده رشته تخصصی آن‌هاست (Atai 2002).

۲. مروری بر پیشینه تحقیق

۱.۲ چهارچوب نظری

دوره‌های انگلیسی با اهداف دانشگاهی بخشی جدایی‌ناپذیر از دوره‌های تحصیلی کارشناسی، کارشناسی‌ارشد، برخی مواقع دکتری در رشته‌های مختلف است. دانشجویان در این کلاس‌ها متون و منابع مرتبط با رشته تخصصی خود را مطالعه می‌کنند و با مفاهیم حیطة علمی و کاربرد زبان در جامعه دانشگاهی خاص رشته خود آشنا می‌شوند تا توان‌مندی آن‌ها در مطالعه مؤثر و درک مطالبی که در کتاب‌های مرجع رشته آن‌ها به زبان انگلیسی ارائه می‌شود ارتقا یابد (Atai 2002). براساس بررسی‌ای که در مطالعه عطایی

(Atai 2002) انجام شد، دوره‌های زبان تخصصی در ایران نخست در دهه ۱۳۵۰ و هم‌گام با نیاز گسترده به زبانی مشترک برای تبادل علمی طراحی و اجرا شدند و دوره‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف دانشگاهی را از آن به بعد می‌توان به سه نسل اصلی تقسیم کرد. نسل اول این دوره‌ها با همکاری دانشگاه‌های ایران و مراکز دانشگاهی غربی اجرا و ارائه می‌شد. در سال ۱۳۵۳، دانشگاه تهران و دانشگاه ایلینویز به‌طور مشترک پنج کتاب زبان تخصصی منتشر کردند. یک سال بعد، در فعالیت مشترک دیگری، دانشگاه تبریز و شورای فرهنگی بریتانیا (The British Council) دوره‌هایی را برای دانشجویان رشته‌های پزشکی، داروسازی، فیزیک، زیست‌شناسی، شیمی، ریاضی، مهندسی، و کشاورزی ارائه کردند. در دهه ۱۳۶۰، نسل دوم دوره‌ها هم‌چنان به فعالیت خود ادامه داد. در این دوره، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) پایه‌گذاری شد و هشت کتاب را برای دانشجویان پزشکی، مهندسی، علوم اجتماعی، علوم انسانی، علوم پایه، و کشاورزی منتشر کرد. نسل سوم کتاب‌های تألیف‌شده برای دوره‌های زبان تخصصی به‌دنبال ارتقای سطح توان‌مندی دانشجویان در رشته تخصصی آن‌ها بود. امروزه، سمت با تألیف حدود دویست کتاب برای دوره‌های زبان تخصصی از همکاری متخصصان آموزش زبان و حیطه‌های علمی متفاوت بهره‌مند شده است و در این زمینه پیش‌روست (Rezaee et al. 2016).

باتوجه به اهمیت مهارت خواندن، بهره‌گیری از ابزاری برای ارزیابی فعالیت‌های مربوط به آن می‌تواند در آشکار ساختن نقاط قوت و ضعف کتاب‌های زبان تخصصی راه‌گشا باشد. دسته‌بندی‌های متعددی را می‌توان نام برد که صرفاً برای طبقه‌بندی فعالیت‌های مرتبط با مهارت خواندن پیش‌نهاد شده‌اند، اما به‌طور گسترده مورد توجه قرار نگرفته‌اند. به‌عنوان نمونه، ناتال (Nuttall 1996) شش دسته سؤالات درک مطلب را برشمرده است که عبارت‌اند از: درک پایه (literal comprehension)، سازمان‌دهی و تفسیر مجدد (reorganization and reinterpretation)، استنباط (inferencing)، ارزیابی (evaluation)، واکنش شخصی (personal response)، و بیان نویسنده (writer's wording). به‌طور مشابه، شش دسته سؤال دیگر برای درک مطلب از سوی دی و پارک (Baleghizadeh and 2005 cited Zakervafaei 2020) مطرح شده است که عبارت‌اند از درک پایه (literal comprehension)، سازمان‌دهی مجدد (reorganization)، استنباط (inferencing)، پیش‌بینی (prediction)، ارزیابی (evaluation)، و واکنش شخصی (personal response).

فریمن (Freeman 2014) به بررسی گسترده چهارچوب‌های موجود در این زمینه پرداخته و معتقد است هیچ دسته‌بندی از نظر تناسب به‌طور کامل بر دسته‌بندی دیگر برتری ندارد. او پس از بررسی دسته‌بندی‌های مختلف که بر تمرین‌ها و فعالیت‌های خواندن و درک مطلب متمرکز بودند، چهارچوب جدید و جامعی ارائه کرده است که سه دسته اصلی سؤالات درک مطلب را شامل می‌شود و عبارت‌اند از: محتوا (content)، زبان (language)، و تأثیر عاطفی (affect). طبقه‌بندی محتوا شامل سؤالات آشکار (explicit)، ضمنی (implicit)، و استنباطی (inferencing) است. زیرشاخه محتوا شامل سؤالاتی است که به درک دانشجویان از مطالبی می‌پردازد که به‌طور آشکار یا ضمنی بیان شده‌اند یا نیازمند استنباط و نتیجه‌گیری دانشجویان هستند. طبقه‌بندی زبان شامل سؤالات سازمان‌دهی مجدد (reorganization)، لغوی (lexical)، و ساختاری (form) است و بر توانایی دانشجویان برای سازمان‌دهی مجدد اطلاعات و درک متن با تکیه بر دانش لغوی و ساختاری تمرکز دارد. طبقه‌بندی تأثیر عاطفی شامل سؤالات واکنش شخصی (personal response) و ارزیابی (evaluation) است. این دسته از سؤالات بر واکنش شخصی دانشجویان و ارزیابی آن‌ها از مطالب ارائه‌شده تأکید دارند. در مطالعه حاضر نیز، از همین مدل اخیر برای ارزیابی و بررسی فعالیت‌های مربوط به مهارت خواندن و درک مطلب کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت استفاده شده است که چهارچوبی قوی و همه‌جانبه را برای بررسی سؤالات درک مطلب فراهم آورده است و می‌تواند برای یافتن خلأهای موجود آموزشی در کتاب‌های زبان تخصصی مفید واقع شود (Charles 2015).

۲.۲ یافته‌های تحقیقات پیشین

با تکیه بر مدل شناختی بلوم (Bloom 1956)، مطالعات بسیاری به بررسی فعالیت‌ها در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در سطوح متفاوت پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال، هم‌چنین، دسته‌بندی بلوم برای تحلیل دو سطح پایه و پیشرفته کتاب‌های *American Headway* و *Inside Reading* استفاده شده و حاکی از فراوانی بالای مهارت‌های سطح پایین شناختی بوده است (Adli and Mahmoudi 2017). یافته‌های حاصل از مقایسه این دو کتاب نشان داد که از نظر سطوح دانش، درک، به‌کارگیری، و ارزیابی تفاوت چشم‌گیری بین آن‌ها وجود داشته است، درحالی‌که از نظر سطوح ترکیب و تحلیل تفاوت معناداری نداشته‌اند. در مطالعه دیگری، روحانی و دیگران (Roohani et al. 2014) کتاب‌های *Four Corners 2, 3* را

موردبررسی قرار دادند و سطح پایین شناختی فعالیت‌ها را در این کتاب‌ها نشان دادند. رزمجو و کاظم پورفرد (Razmjoo and Kazempourfard 2012) نیز به بررسی فعالیت‌های مجموعه کتاب‌های *Interchange* پرداختند و سطح شناختی بالای تمرین‌های موجود در این مجموعه را گزارش کردند.

ازسوی دیگر، مطالعات بسیاری برای ارزیابی کتاب‌هایی انجام گرفته که سازمان سمت آن‌ها را منتشر کرده است. تاج‌الدین (Tajeddin 2005) به ارزیابی کتاب‌های زبان تخصصی پرداخته و آن‌ها را از نظر ورودی (input) و خروجی (output) زبانی و رابطه میان این دو موردبررسی قرار داده است. وی دریافته است که کتاب‌های تألیف‌شده طرح درس مدون و سازمان‌یافته‌ای را برای تقویت مهارت ترجمه، خواندن، و درک مطلب برای دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی ارائه نکرده‌اند. بالغی‌زاده و رحیمی (Baleghizadeh and Rahimi 2011) نیز معتقدند برای ارزیابی کتاب‌های زبان تخصصی باید به نیازهای دانشجویان توجه شود. در ارزیابی کتاب زبان تخصصی برای دانشجویان رشته جامعه‌شناسی و با بهره‌گیری از دیدگاه دانشجویان نشان دادند که گرچه کتاب زبان تخصصی آن‌ها توانسته است مفاهیم مربوط به دانش واژگانی و دستوری را به‌خوبی پوشش دهد، در برآوردن نیازهای ارتباطی و سطوح بالاتر موفق عمل نکرده است.

در ارتباط با بررسی مهارت خواندن در کتاب‌های زبان تخصصی، اخیراً در مطالعه‌ای مرتبط با مطالعه حاضر رضایی و دیگران (Rezaee et al. 2016) به بررسی نمودهای تفکر انتقادی در سؤالات درک مطلب در بخش خواندن کتاب‌های زبان تخصصی رشته‌های روان‌شناسی، مهندسی عمران، و دام‌پزشکی پرداخته‌اند. نتایج مطالعه آن‌ها حاکی از آن بود که حدود نیمی از فعالیت‌های موجود به درک مطلب عمومی پرداختند و بر سؤالاتی مبتنی بر تفکر انتقادی تکیه و تمرکز نداشتند. هم‌چنین، آن‌ها نشان دادند از نظر توجه به نمودهای تفکر انتقادی در سؤالات و فعالیت‌های مرتبط با درک مطلب و مهارت خواندن تفاوت معناداری بین کتاب‌های زبان تخصصی این سه رشته وجود نداشت.

ازسوی دیگر، مدل نقد مطالعه حاضر تنها در یک پژوهش (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020) برای بررسی کتابی به‌کار گرفته شده است که در بخش خصوصی آموزش زبان در آموزشگاه‌ها تدریس می‌شود. با بررسی دسته‌بندی‌های مختلف سؤالات خواندن در چهار کتاب مجموعه *Four Corners* محققان دریافتند که رایج‌ترین نوع فعالیت در این مجموعه سؤالات مربوط به محتوا بوده است و با افزایش سطح زبانی در کتاب‌ها

این سؤالات جای خود را به سؤالات مرتبط زبانی داده‌اند، تا آن‌جا که در کتاب چهارم این مجموعه فراوانی سؤالات زبانی بالاتر از سایر سطوح بوده است.

فریمن (Freeman 2014) خود نیز از این دسته‌بندی برای بررسی سؤالات، تکالیف، و فعالیت‌های مربوط به بخش مهارت خواندن در نسخه‌های قدیمی و جدید چهار مجموعه کتاب سطح متوسط آموزش زبان شامل *Cutting Edge*, *American File*, *Headway* و *Inside Out* استفاده کرد. یافته‌های مطالعه وی حاکی از آن بود که در تمام مجموعه‌ها سؤالات مربوط به محتوا بیش‌ترین فراوانی را داشته‌اند. علاوه‌براین، او نشان داد که سؤالات مربوط به واکنش شخصی به مراتب بیش‌تر از سؤالات ارزیابی در این مجموعه‌ها گنجانده شده‌اند.

با تکیه بر چهارچوب ارائه‌شده وی و با در نظر گرفتن اهمیت مهارت خواندن در دوره‌های زبان انگلیسی با اهداف دانشگاهی، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات ذیل است.

۳.۲ سؤالات پژوهش

۱. کدام سؤالات خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی نسل قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت فراوانی بیش‌تری دارند؟
۲. آیا بین کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت، از نظر فراوانی سؤالات مربوط به سه دسته اصلی محتوا، زبان، و تأثیر عاطفی در بخش خواندن و درک مطلب، تفاوت معناداری وجود دارد؟
۳. آیا بین کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت از نظر فراوانی سؤالات مربوط به زیرمجموعه‌های سه دسته اصلی در بخش خواندن و درک مطلب تفاوت معناداری وجود دارد؟

۳. روش انجام پژوهش

۱.۳ طرح

هدف از پژوهش حاضر بررسی سؤالات و فعالیت‌های بخش‌های مربوط به خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده سازمان سمت از منظر

دسته‌بندی فریمن (Freeman 2014) بود. بدین منظور، طرح توصیفی به‌کاررفته با تحلیل محتوای دو محقق، دسته‌بندی‌های مختلف، و زیرمجموعه‌های آن‌ها شناسایی و شمارش شد. سپس، از آمار توصیفی (فراوانی و درصد) و آمار استنباطی (آزمون «خی‌دو») برای مقایسه داده‌های حاصل از تحلیل محتوا استفاده شد.

۲.۳ پیکره: محتوای آموزشی موردبررسی

ده کتاب از مجموعه کتاب‌های زبان تخصصی چاپ‌شده از طریق نمونه‌برداری در دسترس برای بررسی انتخاب شدند. از میان این ده کتاب، پنج کتاب متعلق به نسل قدیمی (چاپ‌شده بین سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲) و پنج کتاب متعلق به نسل جدید (چاپ‌شده بین سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۷) بودند. کتاب زبان تخصصی برای دانشجویان رشته کامپیوتر نسل قدیم (Haghani 1384) و نسل جدید (Haghani 1397) شامل شانزده و دوازده درس، زبان تخصصی برای دانشجویان برق، الکترونیک، کنترل، و مخابرات نسل قدیمی (Haghani 1384) و نسل جدید (Haghani 1397) شامل بیست و شانزده درس، زبان تخصصی برای دانشجویان رشته‌های فنی و مهندسی نسل قدیمی (Haghani 1392) و نسل جدید (Atai et al. 1394) شامل پانزده و دوازده درس، زبان تخصصی برای دانشجویان رشته تغذیه نسل قدیمی (Djazayery 1389) و نسل جدید (Djazayery and Farzaneh Nejad 1396) شامل ۲۶ و دوازده درس، و زبان تخصصی برای دانشجویان رشته آمار نسل قدیمی (Farhadi 1386) و نسل جدید (Baghaei and Zohoorian 1397) شامل هفده و دوازده درس بودند.

کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی یک چهارچوب مشترک داشتند. در کل این کتاب‌ها، هر درس شامل سه بخش اصلی بود. در بخش اول، یک متن همراه با سؤالات درک مطلب صحیح/ غلط، چهارگزینه‌ای، و پاسخ باز ارائه می‌شد و با تمرینی بر روی دانش‌واژگان و دستوری براساس متن ادامه می‌یافت. بخش دوم درس صرفاً شامل یک متن و تمرین‌های صحیح/ غلط، چهارگزینه‌ای، و پاسخ باز بود. بخش سوم نیز فعالیت‌های ترجمه شامل ترجمه یک متن و یافتن معادل فارسی کلمات تخصصی را در بر داشت. به‌طور کلی، ۵۶۸۲ فعالیت مرتبط با خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی موردارزیابی و دسته‌بندی قرار گرفتند.

درمقابل، کتاب‌های زبان تخصصی جدید نیز با تغییرات بسیار جزئی و قابل اغماض براساس چهارچوب دیگری طراحی و تألیف شده بودند. هر درس با یک متن تخصصی آغاز می‌شد و با سؤالاتی برای سنجش درک مطلب ادامه می‌یافت. سپس، در بخش بعدی، دانش‌زبانی دانشجویان مورد ارزیابی قرار می‌گرفت. راه‌برد خواندن (reading strategy) به‌همراه تمرین‌های مرتبط و تمرین‌هایی برای افزایش دانش لغوی و ساختاری دانشجویان ارائه شده و در ادامه هر درس یک متن تخصصی دیگر مورد استفاده قرار گرفته بود که البته هم‌راه با تعداد کم‌تری سؤال برای ارزیابی درک مطلب دانشجویان بود. بخش‌هایی هر درس نیز به ترجمه یک متن کوتاه اختصاص یافته بود. به‌طور کلی، تعداد ۳۰۸۳ فعالیت در کتاب‌های جدید مورد ارزیابی و دسته‌بندی قرار گرفتند که با هدف توسعه و تقویت توانایی خواندن و درک مطلب دانشجویان تدوین شده بودند.

۳.۳ معرفی مدل نقد

مدل مورد استفاده برای بررسی و نقد سؤالات درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید سازمان سمت در این مطالعه مدل فریمن (Freeman 2014) بود. این مدل سؤالات خواندن و درک مطلب را به سه دسته اصلی تقسیم می‌کند؛ دسته اول سؤالات مربوط به محتوا هستند که سه زیرمجموعه‌ای به شرح ذیل دارند: ۱. سؤالات مربوط به درک مطلب آشکار که درک فراگیران را از مطالبی مورد سنجش قرار می‌دهد که به‌طور مستقیم در متن ارائه شده است، ۲. سؤالات مربوط به درک ضمنی که توانایی درک اطلاعات و ایده‌های ارائه‌شده به‌شکل غیرمستقیم را مورد آزمون قرار می‌دهد، ۳. سؤالات مربوط به درک استنباطی که میزان توانایی فراگیران را برای ترکیب دانش پیش‌زمینه خود و مطالب ارائه‌شده در متن برای پاسخ‌گویی به سؤالات ارزیابی می‌کند. دسته دوم سؤالات مربوط به دانش زبانی را شامل می‌شود که خود سه زیرمجموعه دارد: ۱. سؤالات مربوط به سازمان‌دهی مجدد که در آن‌ها از فراگیر خواسته می‌شود تا مطالب ارائه‌شده در متن را با ترتیب منطقی نظم بخشد یا اطلاعات ارائه‌شده در متن را به‌شکل تصویر، نمودار، یا جدول ارائه کند، ۲. سؤالات مربوط به دانش لغوی که توانایی فراگیران را در حدس معنای کلمات و استنباط معنای درست واژگان در متن می‌سنجد، ۳. سؤالات مربوط به دانش ساختاری که بر ارزیابی توانمندی فراگیران برای استنباط قوانین دستور زبان از متن ارائه‌شده متمرکزند. دسته سوم سؤالات مربوط به تأثیر عاطفی‌اند که دو زیرمجموعه دارد: ۱. سؤالات مربوط به

واکنش شخصی که در آن‌ها از فراگیران خواسته می‌شود تا واکنش فردی و نظر خود را در مورد مطالب ارائه‌شده در متن بیان کنند، ۲. سؤالات مربوط به ارزیابی که بر توانمندی فراگیران برای ارزیابی و قضاوت براساس معیارهای منطقی از محتوای متون تمرکز دارند. در این مدل، پایین‌ترین سطح مربوط به سؤالات مربوط به درک مطالب آشکار و بالاترین سطح به توانایی فراگیران برای ارزیابی محتوای ارائه‌شده اختصاص دارد.

۴.۳ روند انجام تحقیق

به‌منظور دستیابی به هدف تحقیق حاضر، بخش فعالیت‌های مربوط به متون تخصصی در ده کتاب ذکر شده توسط هر دو محقق مورد بررسی قرار گرفت. برای شمارش و دسته‌بندی فعالیت‌ها و سؤالات درک مطلب مدل فریمن (Freeman 2014) استفاده شد که شامل سه دسته اصلی محتوا، زبان، و تأثیر عاطفی است. زیرمجموعه‌های هر کدام از این دسته‌های اصلی نیز مورد شناسایی و شمارش قرار گرفتند. هر یک از محققان به‌طور جداگانه فعالیت‌ها را مورد بررسی قرار دادند و ضریب پایایی کاپا (Kappa) ۰/۹۸ حاصل شد. در مورد فعالیت‌هایی که دو محقق در مورد دسته‌بندی آن‌ها اتفاق نظر نداشتند، پیش از ادامه تحلیل داده‌ها و گزارش نتایج، با هم‌فکری به اجماع نظر رسیدند.

۵.۳ تحلیل داده‌ها

به‌منظور پاسخ‌گویی به سؤال اول پژوهش حاضر، تعداد و درصد فراوانی گزارش شد تا دسته سؤالات درک مطلب، که در کتاب‌های نسل قدیمی و جدید بیش‌ترین میزان و کم‌ترین میزان فراوانی را دارند، مشخص شود. از آن‌جا که تعداد فعالیت‌های خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی یک‌سان نبود، برای مقایسه مجموعه قدیمی و جدید، ابتدا داده‌های خام نرمال‌سازی شدند (Biber et al. 1998). بدین منظور، تعداد فعالیت‌ها در هر دسته بر تعداد کل فعالیت‌ها تقسیم و در عدد هزار (به‌عنوان عدد مبنا) ضرب شدند (Nur Akstas and Cortes 2008). سپس برای پاسخ‌گویی به سؤال دوم و سوم تحقیق، برای بررسی وجود تفاوت معنادار احتمالی میان کتاب‌های زبان تخصصی نسل قدیمی و جدید و نیز تفاوت احتمالی میان دسته‌های مختلف سؤالات خواندن و درک مطلب براساس مدل فریمن (Freeman 2014)، آزمون‌های متعدد «خی‌دو» با استفاده از نرم‌افزار آماری (SPSS, version 25.0) اجرا شد.

۴. نتیجه و بحث

تحقیق حاضر به دنبال بررسی سؤالات بخش‌های مربوط به خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت بود. همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده شده است، در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی مورد بررسی در این مطالعه، سؤالات مرتبط با محتوا (۵/۲۹ درصد) بیش‌ترین فراوانی را داشتند. این درحالی است که بیش‌ترین میزان فراوانی در کتاب‌های زبان تخصصی جدید مورد بررسی در این مطالعه متعلق به سؤالات زبانی (۵۵/۹۸ درصد) بود.

جدول ۱. فراوانی و درصد سؤالات خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید مورد مطالعه

کتاب‌ها	محتوا	آشکار	ضمنی	استنباطی	زبان	سازمان‌دهی مجدد	لغوی	ساختاری	تأثیر عاطفی	واکنش شخصی	ارزیابی	کل
قدیمی	۲۸۶۷ ۵۲/۲۹	۱۰/۸۹	۳۴/۸۷	۱۹/۰۷	۶/۵۳	۲۶۳	۲۵۸۸ ۴۵/۵۴	۵ ۰/۰۸	۲۷ ۰/۴۷	۰	۳۷ ۰/۴۷	۵۴۸۲ ۱۰۰
جدید	۳۸۸۲	۷/۱۰	۲۱/۶۳	۶۶۷	۳۱۱ ۱۰/۰۸	۱۵۶ ۵/۰۶	۱۴۳۳ ۱۵/۴۶	۴۸/۶	۱۶۰ ۵/۱۸	۳۶ ۱/۱۶	۱۲۴ ۴/۰۲	۳۰۸۳ ۱۰۰

طبق جدول ۱، به‌طور کلی، در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی، بیش‌ترین فراوانی به‌ترتیب متعلق به سؤالات محتوا (۲۹/۵۲ درصد)، زبان (۴۵/۵۴ درصد)، و تأثیر عاطفی (۰/۴۷ درصد) بود، درحالی‌که در کتاب‌های زبان تخصصی جدید فراوانی سؤالات مربوط به زبان (۵۵/۹۸ درصد) بیش‌ترین میزان را داشتند و سؤالات مربوط به محتوا (۳۸/۸۲ درصد) و تأثیر عاطفی (۵/۱۸ درصد) پس از آن دسته سؤالات قرار داشتند.

فراوانی بالای سؤالات محتوا در کتاب‌های زبان تخصصی حاکی از آن است که نویسندگان به دنبال تقویت توانایی درک دانشجویان از ایده‌ها و موضوعات کلی و جزئی متن بوده‌اند (Freeman 2014)، اما در کتاب‌های نسل جدید این مسئله، با توجه به اهمیت دانش لغوی و ساختاری در درک مطلب، به‌سوی گنجاندن سؤالات بیش‌تر در این زمینه

سوق پیدا کرده است و کتاب‌های زبان تخصصی نسل جدید حاوی سؤالات مرتبط با زبان با میزان فراوانی بالاترند. از این جهت، مطالعه حاضر با یافته‌های مطالعه بالغی‌زاده و ذاکروفایی (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020) مطابقت داشت. در مطالعه آن‌ها، با افزایش سطح توان‌مندی زبانی فراگیران، سؤالات مربوط به زبان در کتاب‌های آموزشی سطوح بالاتر بیش‌تر مورد استفاده قرار گرفته بود. در واقع، نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن است که نویسندگان چنین مفروض می‌دارند که توانایی درک مطلب دانشجویان باید پیش از ورود به دانشگاه و نیز در واحد(های) زبان عمومی شکل گیرد، به گونه‌ای که آن‌ها در دوره‌های زبان تخصصی با سطوح بالاتری از فعالیت‌ها و تکالیف مرتبط با زبان مواجه شوند که خاص رشته دانشگاهی آن‌هاست (Rezaee et al. 2016).

برخی نمونه سؤالات هر دسته برای مشخص شدن تفاوت میان سؤالات مختلف در ذیل ارائه شده است.

۱. محتوا (آشکار)، آمار قدیمی، درس ۱، صفحه ۴:

What is a notational scheme?

۲. محتوا (ضمنی)، تغذیه قدیمی، درس ۵، صفحه ۶۳:

How can our body synthesize glucose?

۳. محتوا (استنباطی)، تغذیه جدید، درس ۱۰، صفحه ۱۴۴:

Decide if each word/phrase is related to input, process or output in nutrition policy-making.

- food assistance program - food production - ...

۴. زبان (لغوی)، مهندسی قدیمی، درس ۹، صفحه ۱۵۱:

Match the words in Column A with their appropriate equivalents in Column B. there are more options in Column B than required.

۵. زبان (سازمان‌دهی مجدد)، مهندسی جدید، درس ۵، صفحه ۷۱:

Use the information in Reading 1 and complete the table.

۶. زبان (ساختاری)، مهندسی جدید، درس ۵، صفحه ۷۴:

In the following sentences, choose the correct verb forms.

۷. تأثیر عاطفی (ارزیابی)، مهندسی قدیمی، درس ۹، صفحه ۱۵۰:

How do you explain constraints?

درمیان زیرمجموعه‌های سؤالات خواندن و درک مطلب، سؤالات مرتبط با دانش لغوی (۳۴/۳۷ درصد) و درک ضمنی (۳۳/۵۶ درصد) رایج‌ترین سؤالات در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی بودند.

۸. دانش لغوی، برق، درس ۶، صفحه ۸۱:

..... is a branch of science and engineering based on the motion of electrons in a wide variety of materials and under many different conditions.

- a) electricity b) electron conduction
c) electronics d) physics

۹. درک ضمنی، آمار، درس ۱، صفحه ۱۲:

Summation rules classify the relationship between

- a) A set of X scores b) A set of X scores squared only
c) Sets of X scores and Y scores only d) One and more than one set of scores

به‌طور مشابه، همین نوع سؤالات (لغوی: ۴۶/۱۵ درصد، ضمنی: ۲۱/۶۳ درصد) در کتاب‌های زبان تخصصی جدید نیز بیش‌ترین میزان فراوانی را داشتند.

۱۰. لغوی، تغذیه، درس ۱۰، صفحه ۱۴۵:

Choose the correct word from the antonym pairs.

۱۱. ضمنی، مهندسی، درس ۵، صفحه ۷۴:

Which of following is not among the advantages of new technologies?

- accessing details from a central database
placing orders on the spot
staff going to office to update their records
entering information into the system formation location

مطابق با مطالعات پیشین (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020; Baleghizadeh and Rahimi 2011)، غالب‌بودن نوع سؤالات مرتبط با دانش لغوی و درک ضمنی در هر دو مجموعه کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید گرچه می‌تواند حاکی از توجه نویسندگان به نیازهای خاص رشته‌های دانشگاهی باشد، نشان‌دهنده تمرکز بر درک مطلب عمومی متون تخصصی است که با تکیه بر واژگان تخصصی و درک ضمنی اطلاعات ارائه شده حاصل می‌شود. این بدان معناست که سؤالاتی مربوط به درک استنباطی، واکنش شخصی، و ارزیابی فراوانی کم‌تری داشته‌اند. بنابراین، به‌نظر می‌رسد، کتاب‌های زبان تخصصی از پرداختن به سطوح بالاتر شناختی در ارائه سؤالات و فعالیت‌های خواندن و

درک مطلب بازمانده و در تمرکز بر توسعه توانایی تفکر انتقادی دانشجویان دوره‌های زبان تخصصی موفق عمل نکرده‌اند (Rezaee et al. 2016). این نتایج مؤید یافته‌های تحقیقات پیشین است (Roohani et al. 2014; Adli and Mahmoudi 2017) که نشان داده بودند فعالیت‌های مربوط به بخش خواندن در بسیاری از کتاب‌های آموزش زبان تنها بر تقویت مهارت‌های شناختی سطح پایین تکیه داشته‌اند.

از سوی دیگر، در هر دو مجموعه کتاب‌های قدیمی و جدید، سؤالات مربوط به ارزیابی (قدیمی: ۰/۴۷ درصد، جدید: ۴/۰۲ درصد) بیش از سؤالات واکنش شخصی گنجانده شده بودند. علاوه بر این، اگرچه سؤالات مرتبط با واکنش شخصی در کتاب‌های قدیمی یافت نشد، میزان فراوانی آن در کتاب‌های جدید نیز (۱/۱۶ درصد) چندان چشم‌گیر نبود.

۱۲. ارزیابی، کامپیوتر قدیمی، درس ۴، صفحه ۴۹:

Do you think marketing managers forecast their sales? Explain.

۱۳. ارزیابی، مهندسی جدید، درس ۵، صفحه ۷۹:

Compare and contrast fiber-optic cables with copper-wire technology.

از این نظر، مطالعه حاضر با مطالعه فریمن (Freeman 2014) و بالغی زاده و ذاکروفایی (Baleghizadeh and Zakervafaei 2020) مغایرت داشت. در مطالعات پیشین، که به بررسی بخش خواندن کتاب‌های آموزش زبان پرداخته‌اند، سؤالات مربوط به واکنش شخصی بیش از سؤالات مربوط به ارزیابی به کار گرفته شده بودند. به طور کلی، در هر دو مجموعه کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید، سؤالات مرتبط با تأثیر عاطفی فراوانی بسیار کمی داشتند، به گونه‌ای که سؤالات مرتبط با واکنش شخصی در کتاب‌های قدیمی یافت نشد. بی‌توجهی به استفاده از این گونه سؤالات در تقویت و رشد مهارت خواندن و درک مطلب تخصصی می‌تواند مؤید نتایج مطالعه تاج‌الدین (Tajeddin 2005) مبنی بر بی‌توجهی به نیازهای دانشجویان در تألیف کتاب‌های زبان تخصصی و فقدان برنامه درسی مدون در این زمینه باشد. به منظور هم‌سوسازی کتاب‌های زبان تخصصی با نیازهای مختص رشته‌های دانشگاهی، فراخواندن دانشجویان به ابراز دیدگاه‌های خود به‌عنوان متخصصان بالقوه آن حیطه تخصصی می‌تواند توجه و درک آن‌ها را از محتوای آموزشی خاص تقویت کند (Hutchinson and Waters 1987) و باعث ارتقای سطح انگیزه و تلاش آن‌ها شود که باعث پیشرفت تحصیلی آن‌ها خواهد شد (Dudley-Evans and St. John 1998). با برقراری ارتباط بین محتوای آموزشی زبان تخصصی و رخدادهای واقعی در محیط دانشگاهی و شغلی

می‌توان دانشجویان را به‌سوی دو هدف اصلی خواندن متون تخصصی، یعنی کسب دانش به‌روزرسانی‌شده و لذت‌بردن از حیطه آکادمیک خود، پیش برد (Willis 2008). برای پاسخ‌گویی به سؤال دوم تحقیق، دو آزمون «خی‌دو» در نرم افزار آماری انجام شد. همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، در هر دو مجموعه کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید، میان دسته‌های مختلف سؤالات خواندن و درک مطلب تفاوت معناداری وجود دارد (Sig.=0.000, P≤0.05).

جدول ۲. نتایج آزمون‌های «خی‌دو» برای دسته‌های مختلف سؤالات خواندن و درک مطلب در کتاب‌های قدیمی و جدید

خی‌دو	کتاب قدیمی	کتاب جدید
مقدار	۱/۴۰۸	۳/۲۱۸
درجه آزادی	۲	۲
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

تفاوت معنادار میان دسته‌بندی‌های مختلف سؤالات مرتبط به بخش خواندن در هر دو مجموعه کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید منتشرشده در سازمان سمت می‌تواند گویای عدم اصلاح شیوه توزیع سؤالات در مجموعه تألیف‌شده جدید باشد. انتظار می‌رود در جهت برآورده‌سازی نیازهای دانشجویان رشته‌های دانشگاهی و در جهت ارتقای توانایی درک مطلب دانشجویان از متون تخصصی سؤالات مختلف در کتاب‌هایی که در نسل جدید تألیف می‌شود گنجانده شوند (Atai 2002)، چراکه امروزه مطالعات بسیاری با تمرکز بر نیازسنجی دانشجویان در رشته‌های مختلف وجود دارد و می‌تواند مبنای تحقیقاتی را برای این امر مهم فراهم آورد (Saidi and Sayyadi 2020). علاوه‌براین، برای پاسخ‌گویی به سؤال سوم تحقیق، آزمون‌های متعدد «خی‌دو» استفاده شد. نتایج حاصل در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون‌های «خی‌دو» برای مقایسه کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید از نظر سؤالات خواندن و درک مطلب

کتاب‌های قدیم و جدید	محتوا	زبان	تأثیر عاطفی
مقدار	۱/۲۴۱	۳/۴۸۷	۰/۷۱۴
درجه آزادی	۲	۲	۱
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۹۸

براساس جدول ۳، کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید مورد بررسی در این مطالعه، از نظر فراوانی سؤالات محتوا و زبان، تفاوت معناداری داشتند، درحالی‌که از حیث فراوانی سؤالات مربوط به تأثیر عاطفی تفاوت چشم‌گیری میان این دو دسته کتاب چاپ‌شده در سازمان سمت مشاهده نشد. تفاوت معنادار میان کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید منتشرشده در سازمان سمت می‌تواند حاکی از بهبود کیفیت کتاب‌ها از نظر توجه بیش‌تر به مهارت‌های درک مطلب دانشجویان در رشته‌های مختلف باشد. حصول به چنین دستاورد مهمی از سازمان سمت، به‌عنوان مرجع تألیف و توزیع کتاب‌های زبان تخصصی در ایران، دور از انتظار نیست. درعین‌حال، باتوجه‌به نیازم‌محور بودن دوره‌های زبان تخصصی، بهتر آن است که به سؤالات مربوط به دسته تأثیر عاطفی نیز توجه بیش‌تری شود و از آن‌ها در تقویت مهارت‌های سطح بالای شناختی در میان دانشجویان رشته‌های مختلف بهره گرفته شود (Rezaee et al. 2016).

۵. نتیجه‌گیری

هدف مطالعه حاضر بررسی و مقایسه سؤالات بخش‌های مربوط به خواندن و درک مطلب در کتاب‌های زبان تخصصی قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت بود. از منظر دسته‌بندی فریمن (Freeman 2014)، فعالیت‌های مربوط به بخش‌های خواندن در پنج کتاب زبان تخصصی قدیمی و پنج کتاب زبان تخصصی جدید مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. نتایج حاکی از فراوانی بالای سؤالات مربوط به محتوا در کتاب‌های قدیمی بود، درحالی‌که سؤالات مربوط به دانش زبانی در کتاب‌های زبان تخصصی جدید بیش‌ترین فراوانی را به‌خود اختصاص داده بودند. هم‌چنین، یافته‌های بررسی این دو مجموعه کتاب نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین آن‌ها از نظر میزان کاربرد سؤالات مربوط به محتوا و زبان بود، درحالی‌که از نظر سؤالات مربوط به تأثیر عاطفی تفاوت چشم‌گیری نداشتند.

نتایج تحقیق حاضر می‌تواند آگاهی مؤلفان کتاب‌های زبان تخصصی را به بود و نبود دسته‌های مختلف سؤالات خواندن و درک مطلب ارتقا بخشد تا در ویرایش و اصلاح کتاب‌ها و تألیف کتاب‌های جدیدتر به توزیع مناسب و تعداد کافی سؤالات توجه کنند و کتاب‌های زبان تخصصی را با اهداف این دوره‌ها و نیازهای دانشجویان رشته‌های خاص دانشگاهی هم‌سو سازند. بنابه دیدگاه مانبای (Munby 1978)، باید منابع درسی زبان تخصصی در جهت توسعه و تقویت توان‌مندی ارتباطی (communicative competence)

طراحی شوند. به واسطه دیدگاه موقعیت‌محور بودن نیازسنجی (Taron and Yule 1989) و براساس نتایج مطالعه حاضر، پیش‌نهاد می‌شود سؤالات خواندن و درک مطلب کتاب‌های زبان تخصصی در جهت تقویت همه‌جانبه درک دانشجویان در کلیه سطوح شناختی موردبازنگری قرار گیرند. به همین منظور، تعداد سؤالاتی که به ارزیابی توان‌مندی دانشجویان برای درک استنباطی محتوای ارائه‌شده در متن‌ها و ارائه نظرها و ارزیابی تخصصی و فردی می‌پردازد باید افزایش یابد؛ یعنی سؤالات بخش خواندن در کتاب‌های زبان تخصصی باید نمایش‌گر توزیع مناسبی از انواع سؤالات طرح‌شده در مدل نقد مورد استفاده در این مطالعه باشد تا بتواند درک مطلب دانشجویان را در مواجهه با متون تخصصی رشته خود ارتقا بخشد. به همین منظور، باید ترکیبی متعادل از سؤالات مربوط به محتوا، دانش زبانی، و تأثیر عاطفی را در کتاب‌های زبان تخصصی بگنجانند تا دانشجویان رشته‌های مختلف بتوانند با افزودن تجربیات و دانش پیش‌زمینه تخصصی خود به مفاهیم ارائه‌شده در متن پاسخ‌گوی انتظارات جامعه دانشگاهی از درک مطلب و مهارت خواندن باشند. علاوه بر این، یافته‌ها می‌تواند به اساتید زبان تخصصی کمک کنند تا برنامه آموزشی خود را با در نظر گرفتن سؤالات موجود پیش‌برند و کاربرگ‌ها و فعالیت‌های تکمیلی را، که براساس نیازهای گروه دانشجویان مخاطب خود آماده می‌کنند، کارآمدتر سازند. این امر باعث می‌شود تا معلمان بتوانند هم مهارت خواندن را با استفاده از متون تخصصی به دانشجویان تدریس کنند و هم مهارت‌های زبانی و سطوح بالای شناختی را با استفاده از محتوای آموزشی درمیان دانشجویان خود تقویت کنند (Masuhara 2013).

در واقع، به مؤلفان و دست‌اندرکاران امر تألیف و انتشار کتاب‌های دانشگاهی در سازمان سمت و کلیه انتشارات توصیه می‌شود تا برای تدوین و تألیف کتاب‌های زبان تخصصی به تحقیقات حاضر در زمینه تحلیل نیازهای دانشجویان در رشته‌های مختلف توجه داشته باشند و ترکیبی متعادل از مهارت‌های سطوح پایین و بالا را در آموزش زبان تخصصی به دانشجویان لحاظ کنند. یکی از محدودیت‌های تحقیق حاضر این بود که بر کتاب‌های قدیم و جدید در پنج رشته دانشگاهی تمرکز داشت. تحقیقات پیش‌تر در این جهت می‌توانند کتاب‌های قدیمی و جدید چاپ‌شده در سازمان سمت را، که برای دانشجویان رشته‌های دیگر تدوین شده‌اند، مورد بررسی قرار دهند. با تحلیل و بررسی فعالیت‌های مربوط به مهارت خواندن در پیکره بزرگ‌تر می‌توان به بهبود فرایند تألیف کتاب‌های زبان تخصصی کمک کرد. هم‌چنین، نتایج تحقیق حاضر را می‌توان با نظرسنجی از اساتید دوره‌های

زبان تخصصی در رشته‌های مختلف و دانشگاه‌های متعدد تکمیل و غنی ساخت. ارزیابی کتاب‌های زبان تخصصی از دیدگاه اساتید می‌تواند به توسعه کتاب‌هایی نیازم‌محور و مبتنی بر تحقیق و پژوهش بینجامد. به همین منظور، محققان در تحقیقات آتی می‌توانند از سیاهه‌های موجود برای ارزیابی بخش مربوط به مهارت خواندن از نقطه نظر اساتید دوره‌های زبان تخصصی بهره گیرند. همین‌طور، در این مطالعه، دیدگاه فراگیران مورد بررسی قرار نگرفت. دیدگاه آن‌ها می‌تواند در تدوین و تصحیح کتاب‌های زبان تخصصی راه‌گشا باشد. از این‌رو، به محققان توصیه می‌شود تا در مطالعات بعدی از نظر فراگیران، به‌عنوان مهم‌ترین کاربران این دوره‌ها، در قالب ارزیابی و نقد مدون کتاب‌های زبان انگلیسی با اهداف دانشگاهی استفاده کنند.

کتاب‌نامه

- Adli, N. and A. Mahmoudi (2017), "Reading Comprehension Questions in EFL Textbooks and Learners' Levels", *Theory and Practice in Language Studies*, vol. 7, no. 7, Available at: <<http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0707.14>>.
- Atai, M. R. et al. (1394), *English for the Students of Engineering*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Atai, M. R. (2002), "ESAP Curriculum Planning in Iran: An Incoherent Educational Experience", *Special Issue of the Journal of Faculty of Letters and Humanities*, vol. 9, no. 3.
- Baghaei, P. and Z. Zohoorian (1397), *English for the Students of Statistics*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Baleghizadeh, S. and A. H. Rahimi (2011), "Evaluation of an ESP Textbook for the Students of Sociology", *Journal of Language Teaching and Research*, vol. 2, no. 5.
- Baleghizadeh, S. and H. R. Zakervafaei (2020), "Analyzing Post-Reading Comprehension Questions and Task Types in Four Corners", *MEXTESOL*, vol. 44, no. 1.
- Biber, D., S. Conrad, and R. Reppen (1998), *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*, Cambridge University Press.
- Bloom, B. S. (ed.) (1956), *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook 1: Cognitive Domain*, Longman.
- Charles, M. (2015), "[Review of the Book] *English Language Teaching Textbooks: Content, Consumption*, N. Harwood (ed.)", *TESOL Quarterly*, vol. 49, no. 4 Available at: <<https://www.jstor.org/stable/43893796>>.
- Djazayery, A. (1389), *English for the Students of Nutrition*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).

- Djazayery, A. and A. Farzaneh Nejad (1396), *English for the Students of Nutrition*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Dudley-Evans, T. and M. J. St. John (1998), *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-disciplinary Approach*, Cambridge University Press.
- Farhady, H. (1386), *English for the Students of Statistics*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Freeman, D. (2014), "Reading Comprehension Questions: The Distribution of Different Types in Global EFL Textbooks", in: *English Language Textbooks: Content, Consumption, Production*, N. Harwood (ed.), Palgrave Macmillan, Available at: <https://doi.org/10.1057/9781137276285_3>.
- Grabe, W. (2009), *Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice*, Cambridge University Press.
- Haghani, M. (1384), *Special English for the Students of Computer*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT)
- Haghani, M. (1389), *English for the Students of Power, Electronics, Control & Communications*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Haghani, M. (1392), *English for the Students of Engineering*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Haghani, M. (1397), *English for the Students of Computer*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Haghani, M. (1397), *English for the Students of Power, Electronics, Control & Communications*, Tehran: The Center for Studying and Compiling University Textbooks in Humanities (SAMT).
- Hutchinson, T. and A. Waters (1987), *English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach*, Cambridge University Press.
- Liaw, M. (2007), "Content-Based Reading and Writing for Critical Thinking Skills in an EFL Context", *English Teaching and Learning*, vol. 31, no. 2.
- Masuhara, H. (2013), "Materials for Developing Reading Skills", in: *Developing Materials for Language Teaching*, B. Tomlinson (ed.), Bloomsbury.
- Munby, J. (1978), *Communicative Syllabus Design: A Sociolinguistic Model for Defining the Content of Purpose-Specific Language Programs*, Cambridge University Press.
- Nur Aktas, R. and V. Cortes (2008), Shell Nouns as Cohesive Devices in Published and ESL Student Writing, *Journal of English for Academic Purposes*, vol. 7, no. 1.
- Nuttall, C. (1996), *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*, Heinemann.
- Razmjoo, S. A. and E. Kazempourfard (2012), "On the Representation of Bloom's Revised Taxonomy in Interchange Course Books", *The Journal of Teaching Language Skills*, vol. 31, no. 1, Available at: <<https://doi.org/10.22099/JTLS.2012.336>>.

- Rezaee, A. A., Y. Taase, and Z. Alishahi (2016), "Iranian Domestically Designed ESAP Textbooks and Students: A Critical Thinking Perspective", *English Language Teaching*, vol. 3, no. 4.
- Roohani, A., F. Taheri, and M. Poorzanganeh (2014), "Evaluating Four Corners Textbooks in terms of Cognitive Processes Using Bloom's Revised Taxonomy", *Journal of Research in Applied Linguistics*, vol. 4, no. 2, Available at: <http://rals.scu.ac.ir/article_10538.html>.
- Saidi, M. and M. Sayyadi (2020), "Whose Court is the Ball in? An Academic Language Needs Analysis of Iranian Students of Physical Education", *International Journal of English Language and Translation Studies*, vol. 8, no. 1.
- Tajeddin, Z. (2005), *English for Business Communication*, Paper Presented in the First National ESP/ EAP Conference, Tehran, Iran.
- Tarone, E. and G. Yule (1989), *Focus on the Language Learner*, Oxford University Press.
- Waters, A. (2006), "Thinking and Language Learning", *ELT Journal*, vol. 60, no. 4.
- Willis, J. (2008), *Teaching the Brain to Read: Strategies to Improve Fluency, Vocabulary, and Comprehension*, Association for Supervision and Curriculum Development.

